

ОД ИСТОГ ПИСЦА

ВРЕМЕ СМРТИ 1–4

Прерово иде у рат

Суворорска битка

Ваљевска болница

Излазак

У ТУЂЕМ ВЕКУ II

КОРЕНИ

БАЈКА

ДЕОБЕ

ВРЕМЕ ЗЛА 1–3

Грешник

Отпадник

Верник

Дванаест портрета

Добрица
ЪОСИЪ

ВРЕМЕ
ВЛАСТИ II

Copyright © I 1996, II 2007, Ана Ћосић Вукић
Copyright © овог издања 2022, ЛАГУНА

ВРЕМЕ
ВЛАСТИ II

Ани, ћерки, сараднику, последњи очев дар.

ПОЧЕТАК КРАЈА

После дугих недоумица, данас, првог јануара хиљаду деветсто деведесет седме, утврђује ми се и свест о егзистенцијалном неспоразуму са другим и друкчијим, као трагичној одредници људског бивствовања. Тај неспоразум је многолик, а често настаје и остаје у тами. А чини га многострука супротстављеност човека и света; појединца и стварности људске заједнице; човека и идеје којој се посветио; човека са самим собом. Ти неспоразуми нису само узроци наших трајних драма и патњи; они су енергија и добра и зла; и истина и лажи. Они творе људску судбину и историју, па су и грађа моје приповести о Душану Катићу, Владимиру Драговићу, Мишку Пубу и још некима од њих, непознатих читаоцима мог романа *Време власћи*.

Од убедљивости и трагике тих егзистенцијалних неспоразума, не знам значајнији циљ романа који пишем.

Неспоразум писца и ликова овог романа настао је на њиховом убеђењу да сам искривотворио истине о њима у првој књизи *Времена власћи*. Неколико дана по објављивању прве књиге *Времена власћи*, јавио ми се телефоном Душан Катић:

Срамота! Написао си памфлет против власти. По твојој рајетинској души, власт је само зло. А све што је добро и значајно на нашој планети, створила је власт. Ако постоји Бог, власт је његово оличење.

Ђутао сам збуњен охолошћу тог одавно пораженог и немоћног властољупца, који је имао тежак инфаркт, па сам га и сажаљевао. Али ако главна личност друге књиге *Времена власи* тако негативно мисли о првој књизи, онда је реч и о мом суштинском неспоразуму са савременицима, закључивао сам.

Власт, пишче, није сушто опредмећење историје зла. Власт је опредмећење човекове моћи. Оне моћи којом се мења свет. Којом може да се ствара добро за све људе. И оно што их надживи.

То је била твоја кобна заблуда, Душане Катићу.

Није, пишче! Историјска суштина наше власти није револуционарни терор, ни логори за стаљинисте и гушење слободе вама пискаралима и дрбљивцима. Наша власт је ограничила људско зло и покренула народне снаге да земљу сељака преобразе у земљу индустрије и градова. Та градитељска и стваралачка енергија наше власти, то је била историјска новина нашег доба на српској земљи.

Та историјска новина је са вашим Вођом и вашом заслугом упропашћена. Она је само несрећна прошлост која се и нама наставља. То што ти сада говориш, Душане Катићу, само је револуционарна реторика остала у теби из младости.

Из моје младости, пишче, остало је много више и значајније од твојих романа. Зар ти још не схваташ да роман о власти не пише писац? Ти верујеш да је власт установа насиља. Јесте то анархистима. У својој бити, власт је метафизичка и вечна установа. Њу је успоставило сâмо људско постојање.

Ту твоју метафизичку установу чине врло банални садржаји. Али манимо се мистерија где су питања јасна. Зашто

ти ћутиш? Ти треба да откријеш зашто си најурен с власти. Зашто скриваш ту истину? Она није само твоја.

То ти никада нећеш сазнати. А приказаћеш ме као бескрупулозног каријеристу. Преровског властољупца, Титовог полтрона, комунистичког Фушеа...

Покушаћу, Душане Катићу, да те учиним јунаком нашег доба.

Нећеш у томе успети. Ја пишем „Хронику наше власти“. Обесмислићу твоју писатељску слободу коју сматраш богмданим правом.

Зар ти је, Душане Катићу, само до себе стало?

Јесте!

Спустио је слушалицу. И овај разговор је остао незавршен. Од када постојимо, међу нама није било равноправности, па је и у нашем ћутању било садржано много више но што смо један другом рекли. Нелагоду овог разговора покушавам да ублажим давним увиђањем: телефон је коначно у драми остварио јединство простора и времена.

То увиђање потврдио ми је неколико дана касније и Мишко Пуб који је, после ликвидације Ранковића, истеран из Удбе и осуђен на две године робије зато што је припит у *Магери* пред неким песницима и глумцима нападао Тита као кукавицу. Он је причао како је са две дивизије војника, који су сву ноћ на киши лежали на железничком насипу, обезбеђивао пругу за Плави воз којим је Тито путовао у Скопље. После повратка с робије, Мишко Пуб ми се врло ретко јављао телефоном, убеђен да га Служба државне безбедности и сада прати и прислушкује.

Разочаран сам твојим романом – каже једва чујно, без представљања и поздрава.

Зашто си разочаран?

О томе се не говори телефоном. Дођи у пет сати тамо где смо се последњи пут срели.

Где смо се срели?

Сети се! – Спустио је слушалицу.

Мучио сам се да се сетим где смо се последњи пут сре-ли, забринут Мишковим разочарањем. Ја сам у роману успостављао неку људску равноправност Удбине истине са истином њених жртава. Зато што смо некад друговали, у приповедању о њему, Мишку Пубу, ублажио сам поли-цијску природу његове личности.

Кренуо сам пешице Александровим булеваром од Цр-кве Светог Марка ка Вуковом споменику, где сам послед-њих година више пута сретао Мишка Пуба. Иза Правног факултета зауставио се аутомобил, Мишко Пуб је отворио врата и позвао ме да уђем. Ћутећи, одмах је брзо скренуо у прву улицу десно, па у лево, па опет у десно, па у лево, преко Коњарника је сишао на ауто-пут и великом брзином стигао до кружног пута, онда њим, па пољским путем и стадо смо пред багремаром, све ћутећи. Жалио сам човека кога су се некада у Београду сви прибојавали, а који се, после Ранковићевог пада и двогодишње робије, свих људи плашио. Изађосмо из аутомобила, он пође багремаром и пошто добро осмотри околину, махну руком да му приђем.

Чега се, забога, Мишко, овде плашиш?

Како чега? Сада могу са сателита да нас чују – рече шап-ћући, седе и настави да шапуће: Ниси рекао праву истину о револуционарном терору и нашим злочинима. Твоја прича о Голом отоку, то је прича о острву. Треба испричати истину и о копну.

А шта је по твом мишљењу истина копна?

Мишко Пуб је устао, прошетао се по багремару, загле-дао се у брда око нас и када је осмотрио да у околини нема људи, вратио се и шапнуо:

Наша истина не личи на истину. Она само понекад личи на живот какав је био мој. А истина није оно што се мисли да је истина.

Шта је онда истина?

Човек јесте много већи од истине. Сазнао сам то још у ужичком затвору, када сам новембра 1941. као београдски Корчагин у нашој Првој републици био постављен за командира кажњеничке чете ужичког затвора. А постављен сам по наређењу друга Јаког, односно друга Рудолфа. Ти се, надам се, сећаш ко је тада носио име друг Рудолф.

Тај друг Рудолф, да провери моју бољшевичку свест, наредио ми је преко друга Јаког да у апсани узјашем Богдана Драговића, троцкисту, оца мог најбољег друга Владимира, и да га тако узјаханог држим за уши док га је неки патолошки тип Жића тукао воловском жилом по голим табанима. Ти си то описао у оном твом роману *Верник*, али си изоставио најважније ствари, као што си без потребе писао како смо га као вола везаног око врата водили по селима од Сувобора до Ужица, показујући га сељацима као ухваћеног петоколониша. Тај ти реализам ту није био неопходан. Али ти немаш снагу за целу истину... Ајмо до потока, да зађемо у мртав угао прислушкивача са Авале.

Збуњено и уплашено сам ишао за Мишком Пубом који сиђе до потока и саже се уз његов једва чујан жубор, шапућући:

Оно стрељање Богдана Драговића у златиборском шумарку ниси тачно описао. Ја нисам последњи пуцао у сиву празнину, како ти пишеш, где је стајао погурен чика Богдан, запрепашћен што и ја нишаним у њега. Дајем ти часну реч, ја сам први пуцао, али високо изнад његове главе, у брдо. У њега су пуцали и оборили га другови из моје десетине... Зато што сам четрдесет прве јахао у затвору Богдана Драговића и одвео га са мојом четом на стрељање, ја сам сада лежао у Забели само две године и три месеца, а требало је да лежим тридесет три године и три месеца. Ти знаш зашто. Свеједно што сам тада тако бољшевички поступао према чика Богдану, ја сам после бољшевичким пожртвовањем спасавао његовог Владимира, мог најбољег друга,

износећи га рањеног уз Златибор док су Немци тенковима јурили друмом за нама. Да није Владимир емигрирао у Швајцарску после напада на друга Тита, када је кандидован за доживотног председника републике, он би ти испричао целу истину о нашој Ужичкој републици, а то не би била твоја књижевничка прича, како си је ставио у твој роман *Верник*. Ајмо одавде. Они са Авале могу да сниме и ово што ти шапућем. Пронаћи ћу ја место где нас неће чути. То је моја брига, ако се одлучим да ти нешто испричам. Нажалост, немаш ти машту за нашу истину. Идемо сад, дуго смо се задржали. У ретровизору сам видео да нас је једна лада пратила до скретања са ауто-пута.

Грубо сам се подсмехнуо његовој професионалној унакажености и предложио му да свратимо у неку друмску крчму и разговарамо као стари другари. Одбио је мој предлог, ћутећи ме одвезао до Славије и на растанку само рекао:

Можда ћу ти се јавити. Кажем, можда. Здраво!

Пошао сам кући сажаљевајући славног партизанског обавештајца, чувеног удбаша, бившег помоћника министра унутрашњих послова, па робијаша после Ранковићеве ликвидације, кога је, судећи по овом понашању, захватио трајан страх од свих људи. Шта ли је та његова истина која не личи на истину? Можда је то нека провокација бившег удбовца, полицајца по вокацији? Морам пронаћи његове некадашње сараднике, који се по кафанама хвалишу својим удбовским подвизима у заробљавању Драже Михајловића, да ми испричају Пубове тајне за другу књигу *Времена власћи*.

Много су ме обеспокојили Душан Катић и Мишко Пуб. Први пут од када пишем романе, прочитао сам објављену књигу и схватио колико сам запоставио личност Мишка Пуба и Владимира Драговића у *Времену власћи*, да бих јаче истакао трагику Ивана и Милене Катић. У том увиђању сужејних недостатака и композицијске несразмерности

мотива и тема, најтеже ми је што морам да одустанем од неких идеја за које сам годинама веровао да су нове, значајне и моћне да изразе драму људи на власти. А онда ми је у Академији наука стигао опширан факс од Владимира Драговића из Цириха:

Најпре да се нас двојица разјаснимо.

Смајрам поклошћу што си скривао од мене ојрошћајно јисмо моје мајке. Твоје причање о њеној судбини и мени јрожећо је моралном јрљавишћином јосћимодерној манира. У Времену власти, као и Времену зла, јошјврдио си свој кукавичлук, нечистју савесћ и несјремносћ да схваћиши ко је јтворца наше јтраједије. Ђућиши о Тићу. Обавешћјавам те да ће ускоро дићи објављена у Нишу моја књижница Магбет Стаљиновог доба, у којој се садрже необориве чињенице, а нечасне и јо мене. Удица мој оца био ми је раћни команданћ, чији сам ја био веран и храбар војник.

Верујући Тићу да је мој ошћац Бојдан Драјовић јпроцкисћ и издајник Парћије, како је он најисао у Пролетеру, ја сам свој оца у јполицији, и јто јред Вујковићем, јљунуо у лице, што си ти јрилично верно ојисао у свом роману Отпадник. А јосле, у Ужицу 1941. Тићо је Бојдана Драјовића сјрељао као јпроцкисћу и јејоколонаша. То Мишко добро зна као командир кажњеничке чеје. И ти јто добро знаш.

Ја ћу се истјином осветићи Јосију Брозу, удици моја оца. Није он једина њејова жрћва.

Ти добро знаш колико ме мучи судбина мој оца. Мојој мајци никада нисам ојросћио што је најусћила и изневерила Бојдана Драјовића. После ослобођења сазнао сам од маме да је мој ошћац некад био добар друј Срејена Жујовића. На моју срећу, у раћу сам јјознао друја Црној и неко време јосле Сушјеске био

сам му њраишилац и курир. Када сам му у једном ноћном маршу рекао да сам син Бојдана Драјовића, он је најло сћао. „Како ти се зове мајка?“ уишао ме је да ме њровери. Одговорио сам му. „Када си ѡследњи ѡиш видео оца?“ Одговорио сам да сам ја 1940. видео у зашвору у Вујковићевој канцеларији, када сам ја ѡљунуо као издајника. Друј Црни ми се ѡримакао, ухваишио ме за рамена и ѡишишио рекао: „Зашио си ѡљунуо оца, дожју ти мајку?“ – „Зашо шио је ѡроцкисш и издајник Паршије.“ – „Твој ошац није дио ѡроцкисш, Владимире. Ни издајник!“, ѡрошайушао је, ја зађушао и настшавио да корача. После неколико дана сам одлучио да ја иишам зашио је мој ошац најаднуш у Пролетеру да је ѡроцкисш. „О шоме ћу ти можда нешио исшричаши када ѡобедимо у овом рашју и будемо у Београду. А до штада нас двојица више нећемо да разшварамо о швом оцу.“ Више се нисам усуђивао да се код друја Црној расшишујем о оцу. Ти добро знаш да се Жујовић 1948. ѡсле ѡријема Сшљиновој ишма изјаснио за Резолуцију ИБ-а и Сшљина, дио ухайшен и ѡшом из зашвора најисао Центшралном комишешу и Тишу оно срамно ѡокајничко ишмо. Презрео сам ја. Али када је ѡнзионисан и враишио се у своје село Неменикуће на Космај, ѡсле Тишовой ѡрошашења за доживошної ѡредседника Јуославије, шј. за комунистшичкој монарха, ошшишао сам у Неменикуће и изненадио Срешена Жујовића. Није се обрадовао сусрешу. Био је ороноу и видно уморан и несрећан човек. Он је одмах ѡчео разшвор о Бојдану Драјовићу. „Теде, Владимире, занима судбина швој оца, Бојдана. Разумем ше и обећао сам ти исшину. Сада смем да ти кажем: Бојдан Драјовић није дио ѡроцкисш, али је дио сушарник Тишу за функцију ѡнералној секретшара. Броз му је сшаквао ѡроцкизам

код КГБ-а. Не само њему. Све старије комунисте, Србе и Хрватије, најмање двадесетак најистакнутијих југословенских комуниста, он је као сарадник КГБ-а и службеник у Коминтерни, заједно са неким Бујарима, Тољатијем и Немцима, у ствари Аустријанцима, у тим карактеристикама ојужио да су непријатељи партије и прокиссти. А КГБ их је хапсио и спрељао у Лубјанки. То знају и Кардељ, и Кусовац, и Марић, и још неки Словенци. Зна и Чолаковић. Сви ми који смо били у Коминтерни знамо како је друг Валтер, односно Јосип Броз, ликвидирао своје суарнике и уз Койиничеву помоћ постао генерални секретар КПЈ. Шта се ту може, Владимире. Класна борба водила се у њимрчини. Толико да знаш о њој. Док си жив ником ни реч да не говориш јер можеш да завршиш као њвој оца. „Дао сам другу Жујовићу часну реч да ником нећу причати шта ми је рекао. И реч сам одржао. Жујовић је умро и Броз је умро и ја сада о Титовој улози у Коминтерни и ликвидацији старих револуционара ишем у књизи Магбет Стаљиновог доба и обавештавам тебе, ојорјунисту и кукавицу, о истини коју више не смеш „да не знаш“, ако је ниси знао док си писао Време зла. Југословени у Коминтерни нису једине Титове жртве. Ти добро знаш, хвалио си се да си их уознао, колико је ипак званих непријатеља Партије ликвидирано на Голом ошoku под владавином њвој доживојној председника, уз ажурну сарадњу Александра Ранковића, Слободана Пенезића, генерала Ивана Мишковића, Јове Кайичића, Јеффе Шашића, Пекића, Булатовића и комјаније, да их даље не набрајам. О тим злочинима најисане су деделе књиге, а када се буду прочитали секвестрирани мемоари Јосипа Койинича, главној агенци НКВД-а у Хрватској и Брозовој пријатеља

и заштитника, онда ће наша славна Народноослободилачка борба имати и свој црни досије.

Ја не заборавам твоје књижевно вече посвећено Вернику, које је одржано у књижари Владе Димитријевића у Женеви у присуству четничких емиграната и југословенских зубара – истарбашера. А ја сам те, како се добро сећаш, после твоје лажне сисањске скромности приморао да пођеш са мном на вечеру и разочараш ону булуменшу малограђана који су желели да се с тобом фототрафишу и забављају за вечером. Одвезао сам те у неко мало место на обали Леманског језера да ти испричам своју брачну историју. То нисам могао као комунист да причам четничким емигрантима с којима сваке вечери пијем живо по швајцарским крчмама и идеолошки се свађам, па сам се обрадовао твојом доласку у Женеву које су објавиле неке новине. Био си љуби на мене што сам те одвојио од пријатног друштва, али ја сам према твојом часнољубивом бесу био равнодушан. На тој нашој вечери испричао сам ти зашто ме је моја Ауга оставила... А живели смо срећно иако је изгубила вид у рашу. Неколико месеци после Софиног рођења наступила је моја несрећа о којој ти је причала Ауга, пре но што је са дејством подела у Сарајево код своје нане. Ти се, ваљда, сећаш моје папине и узалудних најора да је враћим у Београд. Сећаш ли се оне Аугине стравне реченице: „Сви имају право да оспоре изневеру: само слепи то право немају“. То сам једва преживео. Ако те занима, више се нисам женио.

Ја сам, као што знаш, завршио студије са највишим оценама, зајослио се у Институту у Винчи, где сам се под руководством Павла Савића посветио истраживању фисије. У Институту сам се добро осећао. Имао сам велике идеје, често сам пред поноћ

последњим аутобусом одлазио кући. Нисам се, као што ипак оће знаш, истицао никаквом политичком активношћу до онео сепаратистичкој идеолошкој слома револуције, када је Тито изабран за доживотну председника Југославије, то јест за комунистичког монарха. То нисам могао да понесем. На састанку комитета, осудио сам комунистички монархизам као класичну контрареволуцију: Титовим избором за доживотну председника, република је постала монархија, а Тито монарх. Малтретирали су ме удбовци и Мишко Пуб, али сам по добијеној сепаратизацији у црничком институту одлучио да емигрирам у Швајцарску. Овде успешно радим и одлично малограђански живим, несреман да се враћим у Србију док њом влада Брозов поредак.

Свакој месеца пишем љубавна писма Аиди, молећи је да ми пошаље Соњину фотографију и неку њену реч. Нисам до сада успео да је измолим за твоју милост. О томе сам ти причао и за вечером, молећи те да лично однесеш писмо мојој ћерки Соњи. Захвалан сам ти што си испунио обећање и телефонирао ми да си нашао Аиду у Тузли, где живи с неким инвалидом и Соњом. Рекао си ми да Аида није желела да разговара о мени, а Соња је узела писмо и, рекао си ми, обећала да ће ми одговорити. Није ми одговорила, иако сам ја њој још неколико писама упутио. Како је могла толико да омрзне оца кога никад није видела?

То је годинама моје животно питање, које си ти са разумевањем слушао за време наше вечере у ресторану на обали Леманског језера, на чему сам ти захвалан, јер у Швајцарској не постоји људско биће које може да разуме размере моје несреће и патње. И можда због захвалности за твоје разумевање, нисам се аутомобилом сјурио у језеро да заједно, другарски

њојине. Смрт с њобом или Мишком моја је ојсе-
 сија. Ја и сада задрхћим док мислим о оној Малпроо-
 вој синџаји: „брајсџиво у смрти“. Знам да водиш
 дневник и желим да ти ња ноћ на обали Леманској
 језера остане у твојим свескама, онако како сам је ја
 доживео. Међу тим, ти ниси имао снагу за брајсџиво
 у смрти. Амбициозан си и корумпиран књижевном
 славом и домаћим хедонизмом. Сећаш ли се како си
 дрхтао када сам пред једним амбисом најло зауставио
 аутомобил и њијао: „Дојда ли ти се ово место
 за јрод?“ – „Какав јрод, зашто јрод?“ – „Зашто што
 је наша заједничка јројестина јојидија дођај који
 је храбрији од свега што смо у јарџизанима чини-
 ли.“ Уилашен, ти си ојворио врајна аутомобила и
 изашао на друм да јушиш ћушећи. Ћујао сам и ја
 док сам исјушио своју цијарету. „Ојкуд у њеде џај
 кириловљевски синдром?“ њијао си, дрхтајећи. „Не
 разумеш ме. Ја нећу с њобом да умрем да бих био
 Бој. Ја хоћу с њобом да умрем зашто што сам убеђен
 да смо се узалудно борили и да јојрешно живимо.“
 Тако нешто сам ти дрљао, а ти си ужасно викао:
 „Ти си, Владо, луд! Ти си луд!“ Викао си да неко чује.
 Ја сам се сажалио над твојом слабошћу и наредио ти
 да се врајиш у кола. Возио сам брзо, ризично, желећи
 саобраћајни удес. Када је јуш кренуо равницом, ја
 сам, како се сећаш, усјорио и јочео да ти јоворим о
 свом разочарању твојим јоследњим романом Време
 власти. У њему ниси ни реченицу најисао о Тију који
 је изјтрао, удрионио и ујаледио нашу револуцију. За-
 молио сам те и јонављам захјев: да ме више никад
 не сјоменеш у својим јисанијама. Ако се јо дојоди,
 ојганизоваће на Зајаду јројив теде анјинациона-
 лисјичку камјању неколико француских инјелек-
 тувалаца, ујицајних од твојих јријајтеља – јенерала

Галоа, новинара Де Горса, Кости Христићића и књи-
жара Димиријевића. Да завршим овај њредући факс
намењен њвом дневнику.

Сираховићо се кајем шћо се оне ноћи у Женеви
нисам с њодом сурвао у Леманско језеро. Требало је
да њоинемо као романњични очајници. То сам искре-
но намеравао возећи ње лудачком брзином на оним
кривинама. Овако сам закључивао: Ти си најисао
оно шћо си разумео. Ја сам сазнао бићно шћо се о
фисији ањома, мом Оченашу, може сазнањи. Изњи-
њраним револуционарима је најњрисњојнија смрњи у
саобраћајном удесу. Да сам имао снању да њо учи-
ним, сњасао бих себе од њвоњ фалсификањи, а њебди
одбезбедио комунистњички некролоњ, коња одавно ниси
досњојан. Толико засада од њвоњ некадашњењ друња
Владимира Драњовића. Одњвор не очекујем.

Тако, дакле! Ни књижевни јунаци не пристају да буду
измишљени. Шта је онда роман? Мора бити да је роман
колико приповест о човековом неспоразуму са собом, њу-
дима и светом, толико и неспоразум са његовим изумите-
љем. Тај привид реалности треба разоткривати потпуно:
приповедањем стварног у њудским судбинама.